

„Výmysl“ a myšlení / Filosofie jako „vymyšlenost“

Jakub Čapek ve svém příspěvku k disputaci o „nepředmětnosti“ (na ETF 2004) se chtěl distancovat od mého pojetí filosofie (sám píše od mé „představy“ o filosofii), a vyšel z otázky: „Jak může určitá filosofická výpověď obstát, prokázat, že není čirým výmyslem? A pak vyslovuje své stanovisko (které sám s ironií označuje jako „poměrně přízemní“): „filosofická analýza se musí ověřit na fenoménech, na zkušenostech, jimiž procházíme a jimž filosofie umožňuje lépe rozumět“. A pak vymezí proti sobě obě stanoviska, tj. proti svému – že jde o „analýzu toho, co zakoušíme“ staví to, co považuje za stanovisko mé, totiž „soustavní upozorňování na to, co nikdy zakusit nemůžeme“. (Reflexe č. 28, s. 101.) – Chtěl bych na prvním místě upozornit na velkou důležitost jednoho Čapkem užitého slova, totiž „čirý“. Bez tohoto slova by totiž bylo velmi snadné odpovědět zcela kategoricky: filosofie, a to každá filosofie, musela být vymyšlena, a proto je každá filosofie výmyslem. A tu ovšem musíme připustit, že ne každá filosofie je čirým výmyslem. Ba můžeme jít – s Aristotelem – ještě mnohem dál: ve skutečnosti žádná filosofie není čirým výmyslem. Kdyby nějaký filosof chtěl předložit světu nějakou filosofii, která by byla vskutku „čirým výmyslem“, bylo by to nejen krajně nesnadné, ale – tady bych byl stejně radikální jako Aristotelés – bylo by to vysloveně nemožné. Aristotelés totiž má za to, že „Vyzkoumati pravdu jest jednak nesnadné, jednak snadné. Známkou toho jest již to, že nikdo jí nemůže úplně dosíci, ani se jí zcela chybiti, ...“ (Met II, 993a,b – Kříž s. 66). Potud tedy můžeme trvat na tom, že žádná, ani ta nejabsurdnější a nejdivočejší filosofie není a dokonce nemůže být „čirým výmyslem“. A na druhé straně se bez nějakých výmyslů neobejde žádná filosofie, neboť to, čeho se filosofické myšlení týká, k čemu směřuje, co se pokouší pochopit a – k tomu se musíme ovšem vrátit se zvláštní pozorností – také „analyzovat“, je a vždycky zůstane něčím, co samo ze sebe žádnou filosofii nevyprodukuje, neboť ta musí začít odjinud, a musí si také k tomu vytvořit své vlastní prostředky, bez nichž by se nikdy nestala filosofií. (Jen pro úplnost, kdyby se vyskytla nějaká námitka: samozřejmě zvláštností filosofie – na rozdíl ode všech odborných vědeckých disciplín – je to, že se může zabývat také sama sebou, a to nejen zčásti a po nějaké vymezené stránce, ale sebou jako takovou, sebou vcelku, vším, čím je a co podniká. V takovém případě ovšem opravdu filosofie jakoby „produkuje“ to, čím se pak zabývá, ale tady je zapotřebí pečlivějšího rozlišování, takže i k tomu se musíme vrátit zvlášť.)

(Písek, 060906-1.)